

การบริหารจัดการวัดและศาสนสมบัติ: ความโปร่งใสกับความยั่งยืนของศรัทธา

TEMPLE AND RELIGIOUS ASSET MANAGEMENT : TRANSPARENCY
AND THE SUSTAINABILITY OF FAITH

พระครูสุตธรรมวิสิฐ (มนัสชัย เมตตจิตโต)
Phrakhru Sutathamwisit (Manatchai Mettajitto),
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima Campus
Corresponding author, e-mail: wipassana2552@gmail.com, Tel. 0817909352

พรพนา แสengarun
Pornphana Saengarun
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครราชสีมา
Nakhon Ratchasima Provincial Office of Buddhism
e-mail: pornphana3@gmail.com, Tel. 0896304172

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้วิเคราะห์ถึงวิกฤตศรัทธาต่อสถาบันสงฆ์ไทยซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากปัญหาด้านพฤติกรรมและการบริหารจัดการทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด โดยเฉพาะความไม่โปร่งใส ในการจัดการเงินบริจาค วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนและมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ได้รับผลกระทบจากข่าวสารเกี่ยวกับการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสมและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามของประชาชนจำนวนมากต่อความสุจริตและการมีธรรมาภิบาลในกิจการสงฆ์ ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่กระทบต่อภาพลักษณ์ทางโลกเท่านั้น แต่ยังทำลายรากฐานความเชื่อที่สำคัญอย่างหลักการความเป็นเนื้อนาบุญตามความคาดหวังของประชาชน

บทความวิชาการนี้ ชี้ให้เห็นว่าการขาดความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ (Accountability) ในการบริหารจัดการวัดและศาสนสมบัติ ส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงแห่งศรัทธาของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา วัดอุปสรรคหลักของบทความคือ การวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาปัจจุบัน หลักการตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย ที่ควรนำมาปรับใช้ และเสนอแนวทางการปฏิรูป (Reform Guidelines) การบริหารจัดการวัดและศาสนสมบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลทางพระพุทธศาสนา

การนำเสนอการสร้างกลไกที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ เพื่อฟื้นฟูและธำรงรักษาศรัทธา ของพุทธศาสนิกชนให้คงอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและปัญญา (สัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา) การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบในมิติของการบริหารจัดการนี้ จึงถือเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันสงฆ์ไทยในอนาคต

คำสำคัญ: ความโปร่งใส, ความยั่งยืน, ธรรมาภิบาล, วิกฤตศรัทธา, ศาสนสมบัติ

Abstract

This academic article analyzes the crisis of faith in the Thai Sangha, primarily stemming from behavioral and management issues regarding temple property and religious assets, particularly the lack of transparency in the management of donations. Temples, as community centers and high socio-economic status, have been impacted by news reports of inappropriate spending and the pursuit of personal gain, leading many Buddhists to question the integrity and good governance of the Sangha. These issues not only impact the Sangha's secular image but also undermine a key foundation of belief, the "Nua Na Boon" (Puññakkhetta) principle.

This academic article highlights that a lack of transparency and accountability in the management of temples and religious assets directly impacts the stability and sustainability of people's faith, a crucial factor in the survival of Buddhism. The primary objectives of the article are to analyze the current situation, identify principles of Buddhist discipline and law that should be applied, and propose reform guidelines for the management of temples and religious assets in accordance with Buddhist good governance principles.

The article proposes the creation of transparent and accountable mechanisms. To restore and maintain the faith of Buddhists based on reason and wisdom (faith combined with wisdom), systematically addressing these management issues is key to ensuring the sustainability of Thai monastic institutions in the future.

Keywords : Transparency, Sustainability, Good governance, Faith crisis, Religious property

บทนำ

สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่อง ความศรัทธาต่อสถาบันสงฆ์ ซึ่งมีได้สั่นคลอนจากหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หากแต่เกิดจากพฤติกรรมและการบริหารจัดการของบุคลากรและองค์กรสงฆ์บางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการบริหารจัดการทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด การที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและได้รับบริจาคทรัพย์สินจากพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก เพื่อใช้ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและสาธารณประโยชน์ ย่อมทำให้วัดมีสถานะเป็นองค์กรที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมสูง

ในช่วงที่ผ่านมา มีข่าวสารเกี่ยวกับการประพฤติตนไม่เหมาะสมของพระภิกษุหลายรูป ซึ่งบางรูปต้องลาสิกขาไปด้วยเหตุเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินที่ไม่เหมาะสม การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือความไม่โปร่งใสในการจัดการเงินบริจาค ได้ปรากฏเป็นข่าวอย่างต่อเนื่องในสื่อสาธารณะ ข้อมูลเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน นำไปสู่วิกฤตศรัทธาที่ทำให้พุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยเริ่มตั้งคำถามถึงความสุจริต และหลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการของสงฆ์ ปัญหาเหล่านี้มิใช่เพียงเรื่องทางโลกเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนต่อหลักอริยทรัพย์ และความเป็นเนื้อนาบุญซึ่งเป็นรากฐานความเชื่อที่สำคัญของพุทธบริษัท

ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจเรื่อง การบริหารจัดการวัดและศาสนสมบัติ จึงมิใช่เพียงเรื่องของการบัญชีหรือกฎหมาย แต่เป็นประเด็นทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ ความมั่นคงและความยั่งยืน

ของศรัทธา โดยตรง หากการบริหารจัดการของวัดขาดซึ่งความโปร่งใส (Transparency) และการตรวจสอบได้ (Accountability) ก็เท่ากับเป็นการบ่อนทำลายความศรัทธาของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในอนาคต

บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หลักการตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย ที่ควรนำมาปรับใช้ และแนวทางการปฏิรูป การบริหารจัดการวัด และศาสนสมบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลทางพุทธศาสนา (Buddhist Good Governance) โดยมุ่งเน้นการสร้างกลไกที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อฟื้นฟูและธำรงรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้คงอยู่มั่นคง สืบไปบนพื้นฐานของเหตุผลและปัญญา (สัจหาที่ประกอบด้วยปัญญา) โดยเชื่อว่า การแก้ไขปัญหายังเป็นระบบในนี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับสถาบันสงฆ์ไทยได้ยิ่งขึ้นไป

หลักการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

การบริหารและการจัดการนั้นมีความหมายที่สอดคล้องกับ มักจะพบว่า เมื่อมีการกล่าวถึงการบริหารก็จะกล่าวถึงการจัดการที่ตามมาด้วย ดังนั้นควรทำความเข้าใจกับคำทั้ง 2 คำนี้ให้ชัดเจนก่อน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า บริหาร (Administration): และคำว่า การจัดการ (Management)ไว้ดังนี้

Stephen (2005 : 1) กล่าวว่า การบริหารคือการประสานงานและการดูแลงานของบุคคลอื่นในทีมงานหรือในแผนงานหรือในองค์กรรวมทั้งประสานงานกับบุคคลหรือแผนงานหรือองค์การภายนอกด้วย ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายของหน่วยงานหรือองค์การบรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับความเห็นของ สุนทร โคตรบรรเทา (2560 : 20) การบริหารคือการดำเนินงานไปปฏิบัติและทำในสิ่งที่ถูกต้องโดยพยายามหาทางแก้ไขปัญหาในกิจกรรมประจำในองค์กร และ ณิชดา เวชญาติลักษณ์ (2567: 5) กล่าวว่า การบริหารคือการสนับสนุนการทำงานโดยการแบ่งงานให้คนอื่นทำอย่างชัดเจน มีหน้าที่ในการดำเนินการจัดทํานโยบายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามสร้างวิสัยทัศน์ สร้างแรงจูงใจให้แก่ทีมงาน และดูแลงานของคนอื่น ๆ ในทีมงาน พร้อมทั้งการให้คำแนะนำการทำงานให้ผู้อื่น สามารถแก้ไขและนำพางานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับสมยศ นาวิการ (2546 : 14) กล่าวว่า การบริหารคือกระบวนการของการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น บุคคลจะไม่ใช่ผู้บริหารถ้าหากว่าไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการของการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น

ส่วน Robbins Stephen (2002 : 6) และธงชัย สันติวงษ์ (2537: 26) ให้คำจำกัดความของคำว่า การจัดการ (Management) หมายถึง กระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ เข้าด้วยกันทั้งที่เป็นตัวบุคคลและวัตถุให้สามารถประสานเข้าด้วยกันและสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด การจัดการจึงไม่ใช่แค่การทำงานตามขั้นตอน แต่เป็นการผสมผสานความรู้ตามหลักวิชาการ (ศาสตร์) เข้ากับทักษะประสบการณ์ และความสามารถเฉพาะตัวในการปฏิสัมพันธ์กับผู้คน (ศิลป์) เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยการทำงานร่วมกับผู้อื่น

สรุปความว่า การบริหารจัดการ คือการใช้ความรู้ที่เป็นศาสตร์ (Science: หลักเกณฑ์, ทฤษฎี) และทักษะที่เป็นศิลป์ (Art: ความเชี่ยวชาญ, การประยุกต์ใช้) ในการนำเอาทรัพยากรการบริหาร (บุคลากร, งบประมาณ, วัสดุอุปกรณ์, การจัดการ) มาใช้อย่างเป็นกระบวนการ มีระบบระเบียบแบบแผน เพื่อสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากร คุ่มค่า และเกิดประสิทธิผลสูงสุดคือบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ส่วนการจัดการศาสนสมบัติ พระเทพปริยัติสุธี (2554: 59) ได้กล่าวถึงศาสนสมบัติไว้ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนสมบัติตามระเบียบการบริหารงานคณะสงฆ์นั้นหมายถึง 1) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

2) กิจการอันเกี่ยวกับวัด เช่น การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทาน วิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษา การยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง 3) กิจการของวัดอื่น ๆ เช่นการจัดงานวัด การรับบริจาค 4) การศาสนสมบัติวัด การบริหารจัดการควบคุม กำกับดูแลศาสนสมบัติเป็นงานละเอียดอ่อนเป็นงานหลักของคณะสงฆ์ แต่ผู้ดำเนินการปฏิบัติโดยตรงคือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนชั้นต้องมีความพินัยกัน ๒ ประการ คือ ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติและส่งเสริมการพัฒนาการศาสนสมบัติของวัด สอดคล้องกับความเห็นของพระพยอม กลฺยาโณ (2553) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการศาสนสมบัติของวัดหมายถึงการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ตัวผู้บริหารต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความกล้าหาญทางศีลธรรม มีความขยัน ละในสิ่งที่ควรละ เพื่อประโยชน์ สุขของสังคม

สรุปว่าการบริหารจัดการศาสนสมบัติเป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหลักในระดับวัด ภายใต้การกำกับดูแลและส่งเสริมจากเจ้าคณะทุกชั้น การบริหารจัดการนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ พระธรรมวินัย และ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ที่เกี่ยวข้อง แก่นแท้ของการบริหารจัดการคือการนำเอาความรู้เชิง ศาสตร์ (หลักเกณฑ์ ทฤษฎี) ผสมผสานกับทักษะเชิง ศิลป์ (ความเชี่ยวชาญ การประยุกต์ใช้) เพื่อใช้ ทรัพยากรการบริหาร (บุคลากร งบประมาณ วัสดุ) อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบระเบียบ การบริหารจะเน้นที่การกำหนด นโยบาย วิสัยทัศน์ และการมอบหมายงานให้ชัดเจน ในขณะที่การจัดการจะเน้นที่ กระบวนการประสานกิจกรรม และทรัพยากรเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยการทำงานร่วมกับผู้อื่น ศาสนสมบัติ ที่ต้องบริหารจัดการนั้นมีขอบเขตครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ 1) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน 2) กิจการที่เกี่ยวข้องกับวัด เช่น การจัดงานวัด การรับบริจาค 3) การบริหารจัดการ ควบคุม และกำกับดูแลศาสนสมบัติของวัดโดยตรง การดำเนินการต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากร และบรรลุผลสูงสุดตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยผู้บริหารต้องมีคุณธรรมพื้นฐานคือ ความกล้าหาญทางศีลธรรม และ ความขยัน เพื่อประโยชน์และสุขของสังคมโดยรวม

สภาพปัญหาความไม่โปร่งใสในการบริหารทรัพย์สินของวัด

ปัญหาความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นปัญหาที่สั่งสมมานาน นักวิจัยหลายท่านได้ทำการวิจัยเรื่องดังกล่าวจะพบปัญหาในลักษณะเดียวกัน เช่น การวิจัยของ ธารทิพย์ ศรีสุวรรณเกศ (2568 : ออนไลน์) นักวิจัยอาวุโสจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) สรุปว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการทุจริตเงินวัด คือ ไทยมีวัดเป็นจำนวนมากกระจายทั่วประเทศ และวัดยังมีกิจกรรมที่ล้วนเกี่ยวข้องกับเงินอยู่หลายประการ เพียงแค่เงินที่ได้รับอุดหนุนจากภาครัฐ มีมูลค่าเฉลี่ยกว่าปีละ 3,000 ล้านบาท ยังมีเงินที่ได้จากการทำบุญ การรับบริจาค กลุณี ผ้าป่า และอีกหลายกิจกรรม ซึ่งเมื่อเป็นเงินสด (เช่น เงินทำบุญหยอดตู้) ก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย : ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล โดย ผศ.ดร.ณดา จันทร์สม คณบดีคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อปี 2555 ได้ทำการสำรวจวัดจำนวน 490 แห่ง ใน 15 จังหวัด พบว่า วัดมีรายได้เฉลี่ยปีละ 3.2 ล้านบาท โดยมาจากเงินบริจาคเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน เช่น งานซ่อมแซมเฉลี่ยประมาณ 2 ล้านบาท รองลงมาคือรายรับจากการสร้างเครื่องบูชาเฉลี่ยประมาณ 1.4 ล้านบาท และเงินบริจาคในโอกาสพิเศษเฉลี่ยประมาณ 1 ล้านบาท ขณะที่รายจ่ายอยู่ที่ประมาณ 2.8 ล้านบาท โดยมากเป็นค่าก่อสร้างและซ่อมแซม รองลงมาเป็นค่าบำรุงรักษาสถานที่และอุปกรณ์ ทั้งนี้ เมื่อคูณกับรายได้ของวัดกับจำนวนวัดที่มีอยู่ในประเทศไทย คาดกันว่าแต่ละปีจะมีเงินหมุนเวียนในวัดประมาณ 1-1.2 แสนล้านบาท แต่การบริหารจัดการการเงินจำนวนมากของแต่ละวัด แทนที่จะอยู่ภายใต้การดูแลของผู้เชี่ยวชาญหรือนักบัญชีมืออาชีพ กลับเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัด ซึ่งถ้าหากไม่รู้ไม่เท่าทัน ก็อาจมีผู้ไม่ประสงค์ดีใช้เป็นช่องทางในการกระทำความผิด

หรือเจ้าอาวาสอาจกระทำผิดเอง แม้กฎหมายจะกำหนดให้วัดต้องมีการจัดทำบัญชี แต่ก็ไม่ได้มีเป้าหมายเปิดเผยสาธารณะเป็นหลัก และไม่ได้ถูกตรวจสอบอย่างจริงจัง โดยงานวิจัยเรื่อง กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ในปี 2562 ซึ่งว่าการทุจริตเกิดจากความบกพร่องในทางปฏิบัติของระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทั้งการจัดการบัญชี การตรวจสอบเงินและเมื่อขาดการตรวจสอบ จึงมีกลุ่มบุคคลอาศัยช่องว่างนี้กระทำการทุจริต ดังเช่นเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์กว่าจะพบการกระทำผิด ก็เกิดความเสียหายหลักร้อยล้านบาทแล้ว

ในปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาความไม่โปร่งใสในการบริหารทรัพย์สินของวัดที่ปรากฏตามสื่อในปี 2568 ได้รับความสนใจอย่างมาก เป็นชนวนสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อจัดระเบียบศาสนสมบัติครั้งใหญ่ การที่พระภิกษุบางรูปเข้าไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์จนนำไปสู่ความเสียหาย ได้ต่อยอดถึงจุดอ่อนของระบบกำกับดูแลภายในคณะสงฆ์ที่ หละหลวม และการขาดกลไกตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาดังกล่าวเป็นผลมาจากหลายปัจจัย ทั้งการที่วัดบางแห่งมี ทรัพย์สินมหาศาล โดยเฉพาะที่ดินในทำเลสำคัญ แต่กลับไม่มีระบบบัญชีและการบริหารจัดการเงินบริจาคที่ได้มาตรฐานและโปร่งใส ทำให้เกิดช่องว่างให้มีการใช้จ่ายผิดวัตถุประสงค์ หรือการโยกย้ายเงินของวัดเสมือนเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล ความเสียหายที่เกิดขึ้นมิได้จำกัดอยู่แค่ตัวเงินเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อ ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ มหาเถรสมาคม (มส.) และหน่วยงานภาครัฐจึงได้มีมติและแนวปฏิบัติเร่งด่วน เช่น การให้ทุกวัดต้องดำเนินการตามระบบบัญชีมาตรฐานของวัด และให้ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการทรัพย์สิน เพื่อช่วยเจ้าอาวาสกำกับดูแลกิจการวัดอย่างโปร่งใส นอกจากนี้ยังมีการพิจารณา แก้ไข พ.ร.บ.คณะสงฆ์ และนำระบบ E-Donation มาใช้ เพื่อรวมศูนย์และควบคุมการบริจาคให้สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะยกระดับธรรมาภิบาล ในการบริหารเงินวัด และฟื้นฟูความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อวงการสงฆ์ สอดคล้องกับผล

จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความหละหลวมของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้บริหารจัดการวัดโดยตรง จึงเกิดปัญหาตามมาคือ วิกฤติศรัทธาของพุทธศาสนิกชน มหาเถรสมาคมและภาครัฐ จึงกำหนดมาตรการต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อมุ่งเน้นการ ยกระดับธรรมาภิบาล ในการบริหารศาสนสมบัติของวัด ได้แก่เงินของวัด โดยการควบคุมที่เข้มงวดขึ้นและพิจารณา แก้ไขกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องเพื่อปิดช่องว่างทางกฎหมาย

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารวัด เรื่องความโปร่งใส (Transparency) การตรวจสอบได้ (Accountability) และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation)

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หรืออาจเรียกได้ว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรม ไม่ใช่แนวความคิดใหม่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นับเวลาเป็นพัน ๆ ปีล่วงมาแล้ว เพื่อความสงบสุข สามารถสร้างประโยชน์ ลดและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งบนพื้นฐานแห่งสันติวิธี ก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีได้ระบุถึงหลักสำคัญของธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาลที่เสนอโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เน้นการกำหนดเป็นกรอบแนวทางให้แก่หน่วยราชการเพื่อถือปฏิบัติ (เอกมหาชัย อรรธรณ, 2561)

ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ที่มีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ กฤติน จันทน์สนธิมา (2557) กล่าวว่า ทั้ง

ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม มีหลักเกณฑ์การบริหารจัดการเงินบริจาคของคริสตจักรท้องถิ่น หรือโบสถ์ และมัสยิดอย่างเป็นระบบ มีการแบ่งส่วนงานชัดเจน และมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ ที่ประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย ศาสนาคริสต์จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการบริหารจัดการที่โปร่งใส โดยมีการรายงานสถานะทางการเงินให้ประชาชนทั่วไปรับทราบอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะที่อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการของศาสนาพุทธจะขึ้นอยู่กับ เจ้าอาวาส มีการกำหนดรายละเอียดในการบริหารจัดการไว้อย่างกว้างๆ เท่านั้น

ดังนั้นเพื่อแก้ไขวิกฤตศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด โดยเฉพาะเรื่องการเงิน แนวคิดเรื่อง ความโปร่งใส (Transparency), การตรวจสอบได้ (Accountability), และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขวิกฤตศรัทธาดังกล่าว เจ้าอาวาสและ ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด ที่ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส เป็นผู้ที่มิชอบทาททั้งตามพหุัตินัยและกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จึงต้องยึดหลักในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเพื่อแก้ไขปัญหา ดังนี้

ด้านความโปร่งใส (Transparency) เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้บริจาคทรัพย์ และผู้รับบริจาค โดยปรับปรุงกลไกการทำงานของวัด ให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจึงจำเป็นต้องมีขั้นตอนเพื่อให้เกิดความโปร่งใส คือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ (Participation and Scrutiny) การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานของวัด การจัดการเรื่องร้องเรียนและการให้ข้อมูลแก่ผู้ร้องเรียนอย่างเป็นระบบและชัดเจน 2) การเปิดเผยข้อมูล (Openness and Disclosure) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างตรงไปตรงมา และชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างเสรี เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง กฎ ระเบียบต่าง ๆ และการดำเนินงานของวัด 3) การตรวจสอบภายในที่เข้มแข็ง (Internal Controls) การมีระบบการตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพ เช่น คณะกรรมการตรวจสอบ หรือ คณะกรรมการสอบสวน การมีระบบการลงโทษผู้ทำผิดที่ยุติธรรมและจริงจัง 4) การให้คืนและโทษ (Equity and Punishment) การให้คืนแก่ เจ้าอาวาส หรือ คณะกรรมการวัด ที่ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและซื่อสัตย์ เช่น การให้ค่าตอบแทนพิเศษ หรือมีเงินเดือนที่เหมาะสม การลงโทษผู้กระทำผิดอย่างยุติธรรมตามสมควรแก่เหตุแห่งการกระทำ

ด้านการตรวจสอบได้ (Accountability) กระบวนการตรวจสอบ คือการแสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสหรือ คณะกรรมการวัด ได้ดำเนินการบริหารจัดการศาสนสมบัติตาม กฎ ระเบียบและบรรลผลตามที่ตั้งไว้ มีขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดนโยบายและมาตรฐานที่ชัดเจน วัดต้องกำหนด ระเบียบปฏิบัติและนโยบาย สำหรับการได้มา การใช้จ่าย การเก็บรักษา และการลงทุนในศาสนสมบัติให้ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร และสอดคล้องกับกฎหมายและพระธรรมวินัย เช่น กำหนดว่าเงินบริจาคประเภทใดต้องเข้าบัญชีใด และต้องได้รับอนุมัติจากใครสำหรับการใช้จ่ายที่เกินวงเงินที่กำหนด นี่คือ สิ่งที่ต้องรับผิดชอบ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบในขั้นตอนต่อไป 2) การจัดทำบันทึกและเอกสารหลักฐานที่ครบถ้วน ผู้รับผิดชอบต้อง บันทึกรายการทางการเงิน และทรัพย์สินทุกรายการ อย่างละเอียด ถูกต้อง และทันสมัย โดยมีระบบบัญชีที่ได้มาตรฐานตามหลักการบัญชีหรือตามระเบียบที่มหาเถรสมาคมกำหนด ต้องจัดเก็บ เอกสารหลักฐาน (เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบสำคัญจ่าย สัญญา) อย่างเป็นระบบและง่ายต่อการค้นหา ขั้นตอนนี้คือการสร้าง ร่องรอยการตรวจสอบ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการตรวจสอบได้ 3) การรายงานผลและการตรวจสอบภายใน เจ้าอาวาสหรือ คณะกรรมการวัด ต้องจัดทำ

รายงานผลการดำเนินงาน และสถานะทางการเงิน รายรับ-จ่าย ของวัดเป็นประจำ เช่น รายเดือนหรือรายไตรมาส เสนอต่อคณะกรรมการวัดหรือผู้มีอำนาจกำกับดูแล มีการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบภายใน หรือคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อทำการสอบทานความถูกต้องของบัญชีและเอกสารหลักฐาน เปรียบเทียบกับการปฏิบัติตามนโยบาย (ขั้นตอนที่ 1) เป็นการยืนยันความถูกต้อง ก่อนการเปิดเผยต่อสาธารณะ 4) การสอบทานโดยผู้ตรวจสอบภายนอกและการเปิดเผยข้อมูล ให้มีการ ตรวจสอบบัญชีโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตอิสระ (External Auditor) หรือหน่วยงานกำกับดูแล เพื่อให้เกิดความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือสูงสุด วัดจึงควร เปิดเผยรายงานสรุปผลการดำเนินงานและงบการเงินที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก เช่น คณะศิษยานุศิษย์ ชุมชน หรือหน่วยงานต้นสังกัด โดยช่องทางที่เหมาะสม เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ หรือเว็บไซต์ ขั้นตอนนี้คือการสร้าง ความโปร่งใสและธรรมาภิบาล โดยเปิดโอกาสให้ภายนอกได้ร่วมตรวจสอบ 5) การทบทวน การแก้ไข และการดำเนินการทางวินัย กฎหมาย เจ้าอาวาสในฐานะผู้บริหารวัด ต้องนำผลการตรวจสอบ (จากขั้นตอนที่ 3 และ 4) มาทบทวนและวางแผน ปรับปรุงแก้ไข จุดบกพร่องในระบบการบริหารจัดการทันที หากพบการกระทำที่ผิดระเบียบ กฎหมาย หรือพระธรรมวินัย จะต้องมีการลงโทษทางวินัย หรือดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และป้องกันการเกิดซ้ำ (Accountability must have consequences, good or bad) กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้มั่นใจได้ว่า ศาสนสมบัติของวัดจะถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางศาสนาและสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใสภายใต้หลักธรรมาภิบาล

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation) การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้จำกัดอยู่แค่การบริจาค แต่รวมถึงการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจและตรวจสอบ ซึ่งจะช่วยให้การจัดการศาสนสมบัติสอดคล้องกับความต้องการและศรัทธาของท้องถิ่นอย่างแท้จริงควรมีขั้นตอนดังนี้ 1) สำรวจและจัดตั้งกลไกการมีส่วนร่วมที่เป็นทางการวัดต้องระบุว่า ใครคือกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วม เช่น ไวยาวัจกร ชุมชนท้องถิ่น คณะศิษยานุศิษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วจึงจัดตั้งคณะกรรมการวัดภาคฆราวาส (Lay Committee) หรือกลไกอื่น ๆ ที่มีการเลือกตั้งหรือสรรหาจากชุมชน เพื่อให้มีอำนาจและหน้าที่ที่ชัดเจนในการกำกับดูแลหรือให้คำปรึกษาด้านการบริหารศาสนสมบัติ เป็นการสร้างช่องทางที่ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นตัวแทนให้ชุมชนได้เข้าถึงการบริหาร 2) การสื่อสารข้อมูลอย่างโปร่งใสและเข้าถึงได้ วัดต้องเปิดเผยข้อมูล เกี่ยวกับศาสนสมบัติทั้งหมด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่าย งบประมาณโครงการพัฒนา รายการทรัพย์สินหลักล่วงหน้าก่อนที่จะมีการตัดสินใจที่สำคัญ มีการสื่อสารด้วยภาษาที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และใช้ช่องทางที่ชุมชนเข้าถึงได้จริง เช่น ติดประกาศที่ป้ายนิเทศของวัด การประชุมหรือสื่อสังคมออนไลน์ เพราะการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้นเริ่มจากการเข้าถึงข้อมูลที่เท่าเทียมกัน (Transparency leads to meaningful Participation) 3) การปรึกษาหารือและการรับฟังความคิดเห็น (Consultation) เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด ควรจัดเวทีสาธารณะ (Public Forum) หรือการประชุม เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือข้อกังวลเกี่ยวกับแผนการใช้จ่ายและการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ผ่านเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น กล้องรับความคิดเห็น แบบสำรวจ หรือช่องทางออนไลน์ เพื่อให้มั่นใจว่าความคิดเห็นของคนทุกกลุ่มถูกนำมาพิจารณาซึ่งเป็นการรวบรวมเสียงสะท้อน และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในชุมชนของตนเอง 4) การตัดสินใจและการร่วมดำเนินการในเรื่องที่สำคัญของวัด เช่น การอนุมัติงบประมาณโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของวัด หรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัด คณะกรรมการที่มีตัวแทนชุมชนต้องร่วมพิจารณาและตัดสินใจด้วย เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมลงมือปฏิบัติ ในการดำเนินงาน เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเพื่อดูแลทำความสะอาดศาสนสถาน หรือการเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการนี้จึงเป็นการเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการกระทำ และสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันในศาสนสมบัติ 5) การ

ติดตามผลและการให้ข้อเสนอแนะย้อนกลับ (Feedback) การให้ชุมชนมีสิทธิเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลที่ใช้ศาสนสมบัติไปแล้ว เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์กับแผนที่วางไว้ เจ้าอาวาสหรือคณะกรรมการวัดต้องแจ้งผลลัพธ์การตัดสินใจว่าได้รับข้อเสนอแนะใดบ้าง และรายงานความคืบหน้ากลับไปยังชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจริง เป็นการทำให้เกิดความไว้วางใจและส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมอย่างต่อเนื่องในอนาคต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กฤติกา ชนะกุล และ นฤมล เจริญใจ (2564: 181) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดในเขตเมืองและวัดในชนบท ต้องผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินกิจกรรม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารศาสนสมบัติของวัด มุ่งเน้นการแก้ไขวิกฤตศรัทธาด้วยการนำ 3 หลักการสำคัญมาใช้ คือ ด้านความโปร่งใส ซึ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เข้าใจง่ายและประชาชนเข้าถึงเพื่อตรวจสอบได้ ด้านการตรวจสอบได้ ต้องอาศัยการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน การจัดทำบันทึกทางการเงินที่ครบถ้วน และการสอบทานจากผู้ตรวจสอบภายนอก รวมถึงการมีบทลงโทษที่ยุติธรรม และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการจัดตั้งกลไกของคณะกรรมการวัดฝ่ายฆราวาส การรับฟังความคิดเห็น และการร่วมตัดสินใจในเรื่องสำคัญซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้การใช้ศาสนสมบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสร้างความไว้วางใจกับพุทธศาสนิกชนได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาระบบการเงินและบัญชีของวัดในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจำเป็นต้องยกระดับความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส โดยใช้เทคโนโลยีและมาตรฐานการบัญชีที่ทันสมัยเข้ามาช่วย วัดควรเปลี่ยนจากการบันทึกแบบเดิมเป็นการใช้โปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป หรือ ระบบดิจิทัล ที่ออกแบบมาสำหรับหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไรโดยเฉพาะ เพื่อให้การบันทึกทางการเงินมีความถูกต้อง แม่นยำ และสามารถตรวจสอบได้ทันที สิ่งนี้ช่วยลดข้อผิดพลาดจากการบันทึกด้วยมือ และสร้าง ร่องรอยการตรวจสอบ (Audit Trail) ที่ชัดเจน นอกจากนี้ ควรนำมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดโดยมหาเถรสมาคมหรือตามหลักการบัญชีทั่วไป มาปรับใช้ในการจำแนกประเภทเงินบริจาค (เช่น เงินกุฐิน เงินผ้าป่า เงินบำรุงวัด) และการใช้จ่ายให้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัดด้านการเงิน จะช่วยให้วัดสามารถจัดทำรายงานสถานะทางการเงิน (งบแสดงรายรับ-รายจ่าย) ได้อย่างรวดเร็วและสม่ำเสมอ โดยสามารถเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน ของวัดได้ทันทีและง่ายต่อการเข้าถึง เช่น การใช้ระบบ QR Code ในการบริจาค ซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกรมสรรพากร ได้รณรงค์ให้ทุกวัดได้ดำเนินการโดยใช้ระบบนี้เข้ามาแก้ปัญหาเรื่อง การรับบริจาค เพื่อให้เงินเข้าบัญชีอย่างโปร่งใส และผู้บริจาคสามารถตรวจสอบเส้นทางการเงินได้และเป็นประโยชน์แก่ผู้บริจาคทรัพย์ ในด้านการลดหย่อนภาษี ซึ่งเป็นผลดีแก่รัฐบาลสามารถจัดเก็บรายได้ภาษีมากยิ่งขึ้นด้วย

การพัฒนาระบบการเงินและบัญชีของวัด ด้วยการนำเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ ไม่เพียงแต่สร้างความเชื่อมั่นให้กับพุทธศาสนิกชนและชุมชนเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้การบริหารจัดการศาสนสมบัติเป็นไปตามหลักความโปร่งใส (Transparency) และ ความรับผิดชอบ (Accountability) อย่างแท้จริง

บทบาทของไวยาวัจกรและคณะกรรมการวัดในการกำกับดูแลและส่งเสริมความมั่นคงแห่งศรัทธา

แม้จะมีกลไกในการบริหารจัดการด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ก็ตาม แต่ก็ต้องอาศัยบุคคลเป็นผู้ป้อนข้อมูล ดังนั้นบุคคลที่มีบทบาทเป็นตัวแทนของเจ้าอาวาส ได้แก่ ไวยาวัจกร และคณะกรรมการวัด จึงต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติด้านความรู้ ด้านคุณธรรม และจริยธรรมด้วย กฤติกา ชนะกุล และ นฤมล เจริญใจ (2564: 180) ได้ให้ความสำคัญของไวยาวัจกรและคณะกรรมการวัด ไว้ว่า บุคลากรทั้งสองฝ่ายนี้นับว่าเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จรองจากเจ้าอาวาส เพราะการดำเนินงานของวัดจะบรรลุเป้าหมาย นำไปสู่ความสำเร็จได้ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และความร่วมมือของบุคลากรภายในวัดร่วมด้วย ทั้งนี้วัดตัวอย่างที่สามารถบริหารจัดการ ศาสนสมบัติได้ อย่างเป็นระบบ มีเอกสารประกอบการทำงานและสามารถตรวจสอบได้นั้น ไวยาวัจกร และคณะกรรมการวัดจะเป็นผู้ที่มีบทบาทปฏิบัติหน้าที่นี้เป็นหลัก เช่น การจัดทำบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่าย การรวบรวมเอกสารการใช้จ่ายของทางวัด การเป็นตัวแทนเจ้าอาวาส ในการตัดสินใจและดำเนินการทางธุรกรรมการเงินแทนเจ้าอาวาส เป็นต้น หากวัดใดมีไวยาวัจกรและคณะกรรมการวัด ความรู้ความสามารถและเสียสละต่อวัด ย่อมจะส่งผลดีในระบบการบริหารจัดการ จึงจะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาวัดให้บรรลุเป้าหมายได้ อีกทั้งต้องเป็นผู้ประกอบด้วยความรู้ คุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้มีความซื่อสัตย์และไม่ทุจริตในเรื่องการเงินและสมบัติของวัด เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและเคารพจากคนในชุมชน - เป็นผู้ยึดมั่นในศีลธรรมและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันคนในชุมชน

การวิเคราะห์เรื่องการบริหารจัดการวัดและศาสนสมบัติในการแก้ไขวิกฤตศรัทธา

จากบทความนี้จะพบว่า การสร้างความมั่นคงแห่งศรัทธาท่ามกลางวิกฤตศรัทธานี้ควรเน้นที่ 2 ประเด็นหลักคือ 1) กลไกการตรวจสอบ (Audit Trail) และ 2) บทบาทของคณะกรรมการวัด เพราะวิกฤตศรัทธาในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปฏิรูปกลไกการตรวจสอบทางการเงินของวัดให้มีมาตรฐานสากล โดยการนำระบบบัญชีดิจิทัลและมาตรฐานของมหาเถรสมาคมมาใช้เพื่อสร้างหลักฐานเพื่อการตรวจสอบ (Audit Trail) ที่ชัดเจน ซึ่งจะช่วยปิดช่องรอยรั่วจากการใช้ดุลยพินิจส่วนตัวของเจ้าอาวาส และป้องกันการยกยอกเงินบริจาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการยกระดับบทบาทของคณะกรรมการวัดและไวยาวัจกรให้มีความรับผิดชอบตามกฎหมายมากขึ้น คณะกรรมการวัดยุคใหม่ต้องไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่เป็นพยาน แต่ต้องเป็นองค์กรหรือกลุ่มคนที่เป็นหลักในการกำกับดูแล (Oversight) และเป็นตัวแทนของชุมชนในการร่วมตัดสินใจเรื่องศาสนสมบัติอย่างโปร่งใส การสอดรับกันระหว่างเทคโนโลยีการตรวจสอบที่แม่นยำ กับโครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วมจากฆราวาส จะช่วยเปลี่ยนผ่านการบริหารวัดจากระบบตัวบุคคลไปสู่ระบบธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและรักษาความยั่งยืนของพุทธศาสนาในสังคมไทย

สรุป

วิกฤตศรัทธาต่อสถาบันสงฆ์ในปัจจุบันเกิดจากความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ซึ่งมีมูลค่ามหาศาลและขาดการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ การแก้ไขปัญหาจึงต้องอาศัยการประยุกต์ใช้ หลักธรรมาภิบาลทางพุทธศาสนา (Buddhist Good Governance) อย่างจริงจัง โดยมีหลักการสำคัญคือ ความโปร่งใส (Transparency) ผ่านการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา การตรวจสอบได้ (Accountability) ผ่านการใช้มาตรฐานบัญชีและผู้ตรวจสอบภายนอก และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation) ในการกำกับดูแล การนำเทคโนโลยี เช่น ระบบ E-Donation และโปรแกรมบัญชีมาใช้ จะช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือและความ

แก่นยาในการบริหารจัดการเงินวัดอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ เจ้าอาวาส ไวยาวัจกรและคณะกรรมการวัด ซึ่งเป็นกลไกหลักในทางปฏิบัติ ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กับความสามารถในการจัดการ ความสำเร็จของการปฏิรูปนี้จะช่วยฟื้นฟูและธำรงรักษาศรัทธา ของพุทธศาสนิกชนให้ยั่งยืน บนพื้นฐานของเหตุผลและปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- กฤติน จันทน์สนธิมา. (2557). การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีเงินบริจาค. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กฤติกา ชนะกุล และ นฤมล เจริญใจ. (2564). การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. วารสาร มจร. การพัฒนาสังคม. 6(2), (พฤษภาคม - สิงหาคม 2564).
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2567). ภาวะผู้นำแนวคิด ทฤษฎี เพื่อการประยุกต์ใช้ทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธารทิพย์ ศรีสุวรรณเกศ. (2568). สสำรวจปัญหา ‘พระโกงเงินวัด’ ผ่านงานวิจัย วงการสงฆ์ควรปรับตัวอย่างไร หลังมีข่าวพระยกยอกเงินกลับมาอีกครั้ง. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://thematter.co/social/temple-corruption/243987>. {13 พฤศจิกายน 2568}.
- พระพยอม กัลป์ยาโน. (2553). Buddhist Management in Buddhist Business Administration. Bangkok : thai Tips.
- สมยศ นาวิการ. (2546). การบริหารและพฤติกรรมองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). Good governance กับการพัฒนาข้าราชการ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสแควร์.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2560). ภาวะผู้นำในองค์กรสถานศึกษา (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- เอกมหาชัย อรวรรณ. (2561). การบริหารตามหลักธรรมมาภิบาลที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกัน. Journal of Chaiyaphum Review. 8(3), [September – December 2025].
- Robbins Stephen. (2002) Management. New Jersey : prentice Hall International. P.6
- Stephen P. Robbins, mary Coulter. (2005). Management. Wellingford, United Kingdom. Publisher: prentice Hall.